

INSPIRATIEBOEK GEVELFONDS CENTRUM

Meer weten?

gevelfonds@hilversum.nl

Colofon

<i>Titel</i>	<i>Inspiratieboek Gevelfonds Centrum</i>
<i>Datum</i>	<i>november 2023</i>
<i>Teksten</i>	<i>gemeente Hilversum</i>
<i>Kaarten</i>	<i>gemeente Hilversum</i>
<i>Illustraties</i>	<i>Stijn Wenders</i>
<i>Overig beeld</i>	<i>Beeldbank gemeente Hilversum, Gooi- en Vechtstreek Historisch & Google Streetview</i>
<i>Vormgeving</i>	<i>gemeente Hilversum</i>

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Zes aanbevelingen	8
Voorbeeldprojecten	11
1. 's-Gravelandseweg 44	12
2. Kerkstraat 95/97	13
3. Groest 25	14
4. Herenstraat 20	15
5. Kerkstraat 76	16
6. Leeuwenstraat 51	17
7. Kerkstraat 112	18
8. Herenstraat 41A	19

INLEIDING

Het centrum van Hilversum vormt met zijn winkels, horeca, bioscoop, filmtheater, poppodium, museum en de warenmarkt een belangrijke plek voor Hilversummers en inwoners uit de regio. Om de verblijfskwaliteit en aantrekkingskracht van het centrum te vergroten, is in de Gebiedsagenda Centrum 2023 een gevelherstelfonds aangekondigd. Dit fonds moet ervoor zorgen dat de historie van Hilversum weer beter zichtbaar gemaakt wordt in het centrum.

De aanbevelingen

De afgelopen jaren zijn er al veel, meestal monumentale, panden aangepakt en verbeterd. Het laat zien dat door een relatief gering aantal eenvoudige ingrepen een enorme verbetering behaald kan worden. Om ook andere eigenaren van panden in het centrum te inspireren en te stimuleren geven we in dit inspiratiedocument handreikingen die u kunnen helpen om uw steentje bij te dragen aan een aantrekkelijk centrum. De aanbevelingen bestaan uit voorbeelden uit het centrum van Hilversum waar recent een verbouwing goed is uitgevoerd, maar ook voorbeelden waar een verbouwing hard nodig is.

Dit document is geschreven voor het centrum, maar de aanbevelingen en bouwstenen zijn ook toepasbaar op winkelgebieden waar een vergelijkbare variatie staat aan architectuurstijlen en bouwperiodes. Ook in straten als de

Havenstraat, Emmastraat en de Gijsbrecht van Amstelstraat staan mooie winkelwoonpanden met van oorsprong prachtige etalages.

Op de volgende pagina volgen een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen kunnen u helpen om de winkelpui en de bovenverdiepingen weer aan elkaar te smeden en de gevels hun oude allure terug te geven. De belangrijkste aanbeveling die wij kunnen geven is echter: neem in een vroeg stadium contact op met de gemeente via gevelfonds@hilversum.nl, zodat onze erfgoeddeskundigen u van dienst kunnen zijn bij het opwaarderen van uw gevel.

Het totaalplaatje telt

De aanbevelingen zijn een hulpmiddel: ze laten zien hoe de kwaliteit van vaak historische panden weer zichtbaar gemaakt kan worden. Het is echter niet zo dat alle aanbevelingen altijd nodig zijn, of dat elke ingreep bij elk gebouw past. Uiteindelijk gaat het om het totaalbeeld van de gevel: levert de gevel een positieve bijdrage aan een aantrekkelijke binnenstad? Daarbij kan een kleine ingreep een groot verschil maken.

Deze aanbevelingen zijn bedoeld voor bestaande panden in het centrum. Dit wil niet zeggen dat er per se historiserend gebouwd moet worden. Ook met moderne middelen kan de uitstraling van de panden flink verbeteren. Op deze manier wordt de samenhang tussen de gebouwen onderling

bewaard, maar wordt er geen vast eindbeeld neergelegd.

Historische foto van Kerkstraat 112

Kerkstraat 112 voor herstel

Kerkstraat 112 na herstel

Diversiteit in bebouwing

Veel bewoners en bezoekers van Hilversum weten de woonwijken te waarderen. Groene straten, mooie woningen uit de periode dat Hilversum nog een industrieel dorp was of toen er hele tuinsteden of villaparken gebouwd werden. Deze diversiteit in stijlen is in het centrum nog sterker, omdat daar gebouwen uit verschillende perioden naast en door elkaar staan. Maar de diversiteit wordt in het centrum op dit moment nauwelijks als waardevol ervaren.

Uit onderzoek blijkt dat architectonische kwaliteit en identiteit in het centrum niet uit één periode stamt. De agrarische en vroeg-industriële bebouwing geven het centrum zijn dorpsidentiteit. De invloed van de chique Goosische villawijken is terug te vinden in de rijke detaillering van veel winkelpanden. De groeispurt van Hilversum en de tuinstedelijke ontwikkeling vallen samen met de bouw van winkelwooncomplexen met krachtige bakstenen gevels, opvallende hoekaccenten en hoge kappen. In het kielzog van Dudok is de aanzet gegeven voor het modernisme, die vervolgens door andere architecten in de naoorlogse periode is doorgezet.

Op de begane grond springen vooral de winkelpuien en etalages in het oog. Vaak zijn deze in de loop van de jaren meerdere keren verbouwd, versoberd en aangepast aan de bedrijfskleuren. In de meeste gevallen is de etalage, de kleuren en de reclame inwisselbaar met winkels uit elke andere stad.

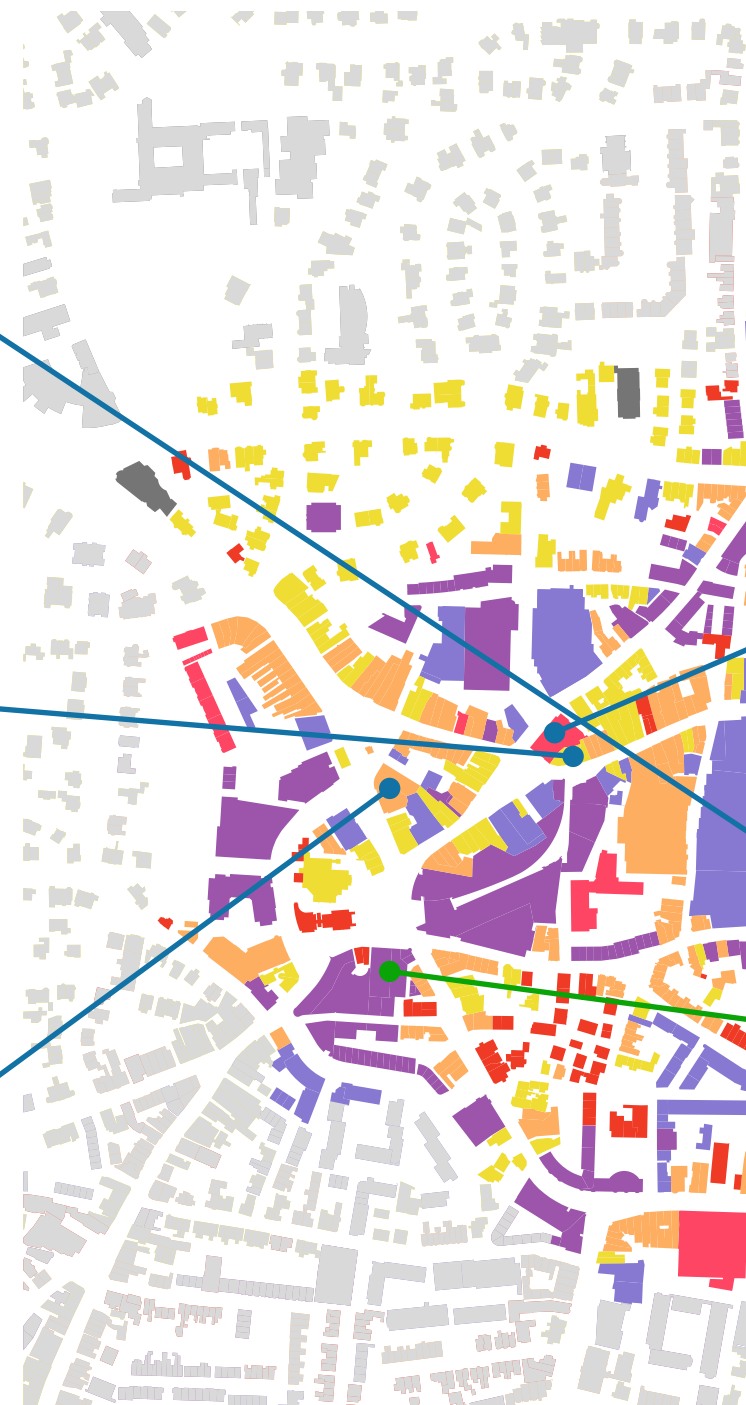
Agrarisch en industrialisatie

Villakern

Cityvorming

Wederopbouw

Expansie

Contemporain

Wie wandelend door Leeuwenstraat, Groest, Kerkstraat of over de Brinken zijn blik eens naar boven gericht op de gevels boven de etalages kan zich laten verrassen door de vaak statige panden. Aan de gevels van de bovenverdiepingen is nog te zien dat Hilversum een winkelcentrum van enige faam was. Veel panden in het centrum van Hilversum zijn verborgen juweeltjes.

Die kwaliteit is vaak ook nog op de begane grondverdieping aanwezig, maar gaat dan schuil achter reclame, gevelbeplating of stucwerk. Soms is zelfs de hele winkelpui vervangen door glas en aluminium. Het is de ambitie om het rijke verleden van Hilversum weer zichtbaar te maken in het straatbeeld. Dit draagt bij aan de verblijfskwaliteit en de eigenheid van het centrum als geheel.

In de [welstandsnota](#) van de gemeente Hilversum worden richtlijnen voor het verbouwen van panden in het centrum gegeven aan de hand van de periode waaruit een pand stamt. Zo houden we de waardevolle architectonische diversiteit in het centrum in stand. De kaart op deze pagina's geeft een indicatie voor de bouwperiodes die de gemeente hierbij hanteert. Onze erfgoedadviseurs vertellen u hier graag meer over.

Er is voor gekozen om alleen gebouwen ouder dan 50 jaar in aanmerking te laten komen voor subsidie uit het Gevelfonds. De gebouwen uit de periode expansie en contemporain (groen omrand) vallen daarom buiten deze regeling.

ZES AANBEVELINGEN

Doe het in stijl

Inventariseren wat er is en was, in gesprek met experts. Voor het centrum van Hilversum is een bouwhistorisch onderzoek beschikbaar waarin van veel panden beschreven is of en hoe waardevol ze zijn. De welstandsnota voor het centrum gaat uit van ontwikkelperiodes. Een aanpassing van de gevel moet passend zijn bij de architectuurstijl van het pand. Originele stijlkenmerken en materialen van verdiepingen toepassen in winkelpui/etalage. Nieuwbouw of verbouw afstemmen op veelvoorkomende architectuur in de omgeving.

Divers gevelbeeld

Door het gezamenlijk aanpakken van de losse puien in een groter pand kunnen verschillende bouwstenen op elkaar worden afgestemd. Wanneer één winkel in meerdere panden zit, moeten de panden hun eigen identiteit behouden. Het herstellen van verschillen in de gevels kan bereikt worden door de relatie met de bovenverdiepingen te herstellen, zodat elk pand een geheel is.

Opschonen

Vaste luifels of serres alleen toepassen als de vormgeving in samenhang is met het pand. Verwijderen van grof vormgegeven en hinderlijke luifels, reclamebakken of plaatmateriaal. Markiezen en zonwering aanpassen aan bestaande gevelopeningen. Toepassen van losse belettering voor reclame-uitingen en naamsaanduidingen, geen brede balk tussen begane grond en verdieping.

Gebruik historisch referentiemateriaal bij het opknappen van de gevel.

In dit voorbeeld zijn de winkelpuien niet afgestemd op de bovengevels.

Zorg voor afstemming van meerdere winkels in één pand en vice versa.

Luifels en bebording vormen vaak obstakels tussen de bovenverdieping en de begane grond, en onttrekken historische details aan het zicht.

Luifels en borden verstoren het gevelbeeld

De gevels van de bovenverdieping missen vaak contact met de straat.

Door de pui geheel van glas te maken, gaat de samenhang met de bovenzijde verloren.

Afplakken van ramen maakt het gevelbeeld minder levendig.

Het zichtbaar maken van het interieur van de panden, bovenverdiepingen zichtbaar maken en gebruiken om te wonen of te werken.

Herstel en behoud van originele details en het opnieuw toepassen van gedetailleerde bouw-elementen.

Samenhang

Het toepassen van dezelfde principes voor bovenverdieping en winkelpui geeft continuïteit en samenhang in het gevelaanzicht: het pand staat duidelijk met de voeten op de vloer en heeft een duidelijke plint aan de onderzijde. Aansluiten bij de bestaande architectuur van de bovenverdieping zorgt bovendien voor een prettige afwisseling in het straatbeeld. Verspringing in de rooilijn tot een minimum terugbrengen. Enige variatie in hoogte is mogelijk.

Transparantie

Plak ramen in gevels niet dicht, maar maak een vitrine. Kies bij gebruik van rolluiken voor opengewerkte luiken aan de binnenzijde van de etalage. Gebruik bovenetages als woning of deel van de winkel, maar plak ramen niet af.

Oog voor detail

Door een analyse van historisch materiaal kan een inventarisatie van de bestaande details gemaakt worden. In overleg met specialisten wordt besloten over mogelijkheden tot behoud en herstel van originele details. De gevel kan bijvoorbeeld hersteld worden door het toepassen van geprofileerde (houten) kozijnen, gevelopeningen met diepe neggen. Kenmerkend voor Hilversum zijn ook de in het oog springende vormgeving van straathoeken.

VOORBEELDPROJECTEN

's-Gravelandseweg 44

Dit pand aan de 's-Gravelandseweg is een helft van een tweeling uit 1904. Beide panden zijn de afgelopen jaren los van elkaar aangepakt, waarbij overhangende luifels en bebording zijn weggehaald en originele puien zijn hersteld.

Voor

Na

Voor

Na

Kerkstraat 95/97

Aan het eind van de Kerkstraat buigt dit winkelpand uit 1920 subtiel mee richting de Kerkbrink. Het pand is opgetrokken in de typische strakke maar met detail uitgewerkte stijl die kenmerkend is voor de cityvorming-periode. De verschillende retailunits in het pand waren in de loop der jaren dichtgeslibd met rolluiken en reclameborden. In 2017 is de luifel opgeknapt, zijn de afzonderlijke winkelunits samengevoegd en is de pui als één geheel hersteld. De ingang is verbouwd om beter aan te sluiten op de straat.

Groest 25

Het vrijstaande hoekpand aan Groest 25 is een mooi voorbeeld van de villa-architectuur uit een van de vroegste verstedelijkingsperioden van Hilversum. In het pand zaten voorheen twee verschillende horecazaken. Met de komst van lunchcafé Nannes is het gebouw weer samengevoegd en de gevel gerenoveerd. Bij het herstel van de kozijnen is gekozen voor een zachte tint die past bij de uitstraling van het pand. Het storende donkergrijze verfwerk op de gemetselde gevel is voorzichtig verwijderd.

Voor

Na

Voor

Na

Herenstraat 20

Het hoekpand Herenstraat/Zeedijk stamt uit 1933. Met het herstel van de oorspronkelijke luifel en kozijnen is de karakteristieke jaren '30 architectuur van het pand kracht bijgezet. Bovendien zijn door het verwijderen van de oude luifel de bovenramen weer opengewerkt, waardoor het interieur profiteert van toegenomen lichtinval.

Kerkstraat 76

Het statige winkelpand aan Kerkstraat 76 is een mooi voorbeeld van de Hilversumse villa-architectuur uit het begin van de twintigste eeuw. In dit pand zitten verschillende winkels die in de loop der jaren ieder hun eigen winkelfront maakten. In 2022 is het hele blok gerenoveerd, waarbij het gebouw weer 'met de voeten op de grond' is gezet, de originele kozijn- en pui-indeling is hersteld en de afgeplakte bovenverdiepingen zijn geopend. Het pand is daarmee opnieuw een toonaangevende uiting van deze periode in de stedelijke ontwikkeling van Hilversum.

Voor

Na

Voor

Na

Leeuwenstraat 31

Dit blok uit 1932 aan de Leeuwenstraat bevat zes winkelunits die voor het herstel ieder hun eigen bebording en winkelpui over de oorspronkelijke jaren '30 gevel heen hadden. Dit maakte het straatbeeld rommelig en onttrok de karakteristieke details van het pand aan het zicht. Vijf van de zes units zijn onlangs opgeknapt in gelijke stijl, waarbij de bebording is verwijderd en het glas in lood in de bovenramen is hersteld.

Kerkstraat 112

De familie Meddens vestigde in 1915 een filiaal van haar gegoede modehuis in de Hilversummer binnenstad. Nadat de modeketen in 2011 falliet ging, stond het pand leeg. Sinds 2019 is in het oude warenhuis café-restaurant Meddens gevestigd. Bij de verbouwing tot horecazaak zijn onder andere de reclameborden aan de gevel verwijderd en zijn de originele kozijnen hersteld.

Voor

Na

Voor

Na

Herenstraat 41A

In het hoekpand aan de splitsing tussen de Herenstraat en de Veerstraat hebben lang een viertal winkelunits leeggestaan. In 2022 is het pand verbouwd tot woningen, waarbij de karakteristieke glazen voorpui is gerenoveerd en de kozijnen op de verdiepingen zijn hersteld.

